

Ur Rune Hagbergs arbetsdagbok:

Läser, efter många år, för andra gången, nej för tredje, Alan W. Watts "Zenbuddismen" (Bonniers 1961). Finner en lapp, en gammal arbetsnotis, instucken vid sidan 161, där Watts behandlar Zens begrepp "koan":

*Knogar. Knegar. Prövar. Försöker göra smakdomarna
nöjda. MEN. Det slutar med att jag knövlar ihop ytan.
Om och om igen: en knövel.
Kanske visa dem? Knövlarna? Som att grubbla över en
koan? Tränga in i. Komma på svaret.*

Plötsligt ett minne! Långt ner i det förflutna, ner i barndomen, långt bort på bondlandet. Och det blir en haiku, skriver sig själv:

lagårn sommartom
på golvet, som ett tuschdrag -
snabbt kilar musen

Många religioner har en gemensam djupdimension, framhöll vår lärde lärare.

Och på svarta tavlan: *Religio perennis*. Lät snyggt.

I minnet sitter speciellt den gången då vi kom in på Bysans, på dess bildstrider. På svarta tavlan skrev han: *den apofatiska teologin*.

Alltså: den negativa teologin, "bortom talet": man kan aldrig utsäga sanningar om Gud; det enda vissa är att han INTE är något av det vi kan fatta eller uttrycka. Och han berättade att kyrkofadern Gregorios av Nyssa (334-394) ansåg att varje begrepp om Gud inte blott var ett tomt sken utan t.o.m.

en avgud.

Det där lät bra tyckte jag. Här grundlades kanske den apofatiska attityd, nära Tao och Zen, som jag med åren sedan kommit att allt mer vidhålla. I liv och konst.

I efterskriften till "Hundra bilder av berget Fuji", som han påbörjade vid 73 år ålder, säger Hokusai (d. 1849) att han före sjuttio ännu inte gjort något av värde och att han först nu börjat göra framsteg - men, tillägger han, inte förrän vid 100 eller 110 "kommer varje penseldrag att vara levande; de av er som får leva länge nog kommer att få se att dessa mina ord icke är falska".

Jag är böjd att säga något liknande.

(Han blev nittio. Iijima Kyoshin har berättat att Hokusai på sin dödsbädd suckade: "Om jag bara fått tio år till...")

Och efter en stund: "Nåja, fem år till då, och jag skulle ha blivit en verkligt stor konstnär.")

Värt att begrundas. Det som Huang-Pin-hung (f. 1864) en gång sade: De "gamla" koncentrerade sig på det som var utanför pensel och tusch, det är det som är det svåraste, där är den unika vägen.

Min hands, min stallstinkande hemmagjorda pisspensels, min ruttande

färgs sökande efter ett plötsligt synligblivande, efter epifani. Osäkerheten. Att lyckas? Ändå fortsätta?

I Kina kunde det hända - numera betraktas de väl som representanter för ett dekadent förflutet, trakasseras och misshandlas av "Kulturrevolutionens" rödgardister - att en framstående kalligraf som på sin ålderdom förlorat sin syn, trots detta fortsatte, och blev beundrad lika mycket som förut.

(Nov 1972)

I "Det första surrealistiska manifestet" från 1924 definieras surrealism som "ren psykisk automatism" vilket innebär "tankens diktamen i frånvaro av all förnuftskontroll". Jag har gått ännu längre: jag har börjat teckna med slutna ögon, jag fyller papper på papper. När jag sedan ser resultaten, spåren av dessa kroppsliga gester, tycks de mig som meddelanden. Om vad? Wols sade: "Att se är att sluta ögonen."

Till B i dag: Jag kan tänka mig en konst utan former.

Liksom på Observatorium, sex år tidigare, "demonstrerade" jag på Galleri Hedenius (1967) med en "bild utan form": *Tao Te Ching I*. Den blev efter utställningen kvar på galleriet. Under åren sedan följde den mig i mitt minne. Jag träffade inte Michael Hedenius förrän ett par decennier senare, på en konstmässa, FIAC, i Paris, då hans galleri sedan länge var nedlagt. Jag frågade efter min formnegerande bild.

Han hade kastat bort den.

(Han gjorde naturligtvis rätt. Den avsågs ju att fungera enbart då och där - som en anvisning mot den negativa vägen, som de ”utställda” penseldragens tomma centrum. Det var förresten inte bara ett tomt, vitt papper, en viss betydelse hade det nog att det var uppfodrat på ett underlag med en gräng som lyste igenom - som ett visuellt brus. Få saker har jag tänkt på så mycket som den.)

Erinrar mig några sena rader av Michaux:

Det jag i synnerhet eftertraktade var rörelsen inte sådan som man kan se en på ett fotografi, utan den initiala, essentiella, grundläggande rörelsen, den som man skulle kunna uppleva med förbundna ögon.

Början av femtiotalet. Galleri Aesthetica tog kontakt. Ville se bilder för en eventuell utställning. Sände några arbeten, några av de årens sköra, kalligrafiskt präglade bilder, gjorda med fina penslar; i några av bilderna fanns ännu spår av ansikte, profil, kvinnokropp. Für Feinschmecker, sade innehavarinnan när jag hämtade sakerna på galleriet. Antagligen var hon tyska. Det blev ingen utställning. *Gott sei dank...*

Har varit aningslös. Ställer ut mina tecken målade på sämsta papper med grova penslar och simpel limfärg. Papperet kommer att gulna. Men kanske också: åldras som ett gammalt vin. Jag vet att jag har gjort vissa framsteg. Jag har trott att *det* skulle man kunna se. Att jag är långt ifrån färdig är självklart. Liksom att jag aldrig kommer att bli det.. Men en bit på väg är jag. *Det* trodde

jag att man skulle kunna se: att någonting uppenbarar sig i det tarvliga materialet, att någon liten droppe från grundvattnet har sökt sig upp. Men man ser ingenting. Är häpnad eller - rasande.

Mina måttstockar är bara mina!

Att jag är provokativ, en avantgardist, det har jag aldrig tänkt på.

(1957)

Pisarro (till Picabia): *Avec*

la peinture que vous faites, vous n'allez pas tarder à faire des ennemies. Med det måleri som du håller på med, dröjer det inte länge förrän du får fiender.

Blir motståndet en fundamental förutsättning för arbetet? Mer och mer förefaller det så.

B och jag tillsammans med Anita Lenander, parispalleristen, hos Michel Seuphor, på 83 Avenue Emil Zola, där han och hustrun Susanne bott i över trettio år. Som kontrast nämner jag att vi bott "en pleine campagne" i Sverige t.o.m. i dess "norra" del - de senaste tio åren.

Också vi har bott isolerade "en pleine campagne", säger han, under fjorton år före det här, i Anduze, en nästan övergiven by norr om Nîmes. Vi köpte ett hus, ja en ruin praktiskt taget, som vi med egna händer rustade upp. Det var fjorton mycket svåra år, tillägger hustrun.

En pleine campagne...

Ja alltså, vi bodde där i tio år.

Hur kan ni!? undrade man, när vi besökte vänner på någon mer eller mindre stor centralort. Bo så där. Det måste väl vara rena kulturskymningen!

Nja, invänder vi milt, bondvischan kan överraska.

Lars brukar vi stöta ihop med nere vid handlarns, kommer arbetsklädd, inte sällan med jord, färg, olja, murbruk på händerna. Håller på med huset. Han är cellist. En gång bytte jag en bild mot en av Bachs solosviter för violoncell, den i D-moll, alla sex satserna. Alltså en bild mot cellospel i 23 minuter och 46 sekunder. Bara för mig. *Privatim*.

(Lars rycks bort 1995. Strax före spelar han in i Säbrå kyrka Bachs alla solosviter för violoncell, sex stycken. Ett par år senare ger kulturkompaniet ut dem på CD. Kritikerna häpnar. En personlig tolkning, säger man, minst lika intressant som både Rostropovitjs och Pablo Casals.)

Vischan kan överraska...

Inte långt från vårt ställe förvärvar Margareta Hallin ett gammalt, ståtligt missionshus. Hon har efter sin lysande karriär på världens stora operascener, börjat komponera. Får beröm, bl.a. för en kammaropera, *Fröken Julie*, uruppförd på *Ulriksdals slottsteater* 1990. Den sätter hon nu upp igen - i den egna kyrksalen.

Sjunger själv kokerskans - Kristins - partier. En liten, utsökt föreställning i sin enkelhet. En liten, nästan lite blyg, publik.

Efter applåderna; det känns som om hon dröjer kvar i sin roll:

- Och nu är ni alla välkomna in till mig på kaffe med nybakta bullar och kakor.

Lite påtår? frågar han. Det är Jean. Doppa! säger Kristin.

Kaffe med angenäm styrka och smak. Även det, troligen, något nytt i detta hus.

Återfärd till Tokyo - skriver det här på tåget.

Du kan inte, sade man, lämna Japan utan att ha sett Fuji, det mytomspunna berget som varje japan bör - ja, mer än bör - besöka någon gång under sitt liv. Och varför inte du? Det är ju bara att ta ett tåg från Shinjuku-stationen och fara till Kawaguchi. Ett par timmars resa. Där kommer du att se hela Fuji speglade sig i sjön Kawaguchi-ku, en magnifik syn.

Så i morse satte jag mig på tåget och steg av vid Kawaguchi - blott för att konstatera att Fuji var helt täckt av dimma. Ett ljusgrått, silvrigt hölje. Däri dolde det sig. Besvikelse först. Men så, allt mer fascinerad dröjde jag vid det jag stod inför. Läste in något. Ett dolt, tror jag, något som inte låter sig gestaltas. Ett "jag vet inte vad". Så skulle jag se Fuji. Så var bestämt.

På planet hem skriver jag en haiku:

*På mitt eget sätt
minns jag Fuji framför mig:
dolt i vit dimma*

En gång gjorde jag ett eget bläck. Jag rostade och kokade galläpplen, fick en svart vätska, tillsatte brännvin som jag tog olovandes från kronbrännvinsflaskan, som stod intill *Hjärnes testamente* högst upp i hörnskåpet i salen.

Han luktade på mitt bläck, såg forskande på mig, ett leende sedan, men bara i ögonen, men dock, men dock... och intet blev sagt.

Penseldraget som fyller ett museum!

Leonardo da Vinci:

Den första bilden bestod bara av en enda linje, som beskrev skuggan av en människa som solen kastade på en mur.

En enda linje? säger min gamle fysiklärare.

- Ja, en enda linje - det räcker.

- Det är väl med konsten som med fysiken, försöker jag förklara, på båda håll har skett, och sker en ”kopernikansk” omvälvning, t.o.m. ett och annat hos Newton har väl börjat ifrågasättas. Av kvantfysiker. Och det kan nog vara svårt att förstå både den nya konsten och den nya fysiken.

När han ska gå tar denne vänlige man mig högtidligt i hand, tackar mig och säger att det har varit intressant. Men just när han går vänder han sig om och säger med aningen av ett docerande leende:

- Men Newton kommer nog att stå sig...

(1965)

(Jag undrar om han någonsin fick veta att där misstog han sig? Ty Newton har ju knappast ”stått sig”. Världen är inte så enkel som han menade.)

Quantum satis: Just så mycket, som är nog, som behövs,
inte mer.

(Sen mognad, efter min väg, tillyxningar, avrivna pappersbitar, gulnade fragment, märken, teckenspillror, begynnelse, nederlag, avbilder, utplånader,

motbilder, utplånader, knövlingar, långsamhet, brist på förfining, skepticism, *ingenting* tycks mig gott nog. Just så: intet! Quantum satis! Ty tillhoppa, hänger ihop? Ett helt? Vad pågår?

Jag förintar mitt måleri. Varför? Vilken inre bild? Dolt minne? En utställning kanske: *Utplånader?*)

Förstöra ALLT som jag tidigare gjort?

(1959-1999)

När jag gjorde bekantskap med Zen? Ja, det måste väl ha varit i början på 50-talet, bl.a. hos Daisetz T. Suzuki. Före det vet jag inte om jag ens hade stött på ordet. Men jag upptäckte att det som detta stod för hade jag redan till en del upplevt.

Beckett: *Att vara konstnär är att misslyckas.*

Giacometti: *Jag kommer aldrig att lyckas.*

Ögnar igenom bunten med papper, den Martin Barré, som nu ställer ut på Galleri Hedenius, hade bläddrat i, betraktar teckentemat, samma form i en serie, som ekon av varandra.

River sönder hela högen med ett enda ryck! Och skär mig på ett av arken så att det blöder.

Vägen till poesin går genom sprängning av vackerheter. Så var det väl, ungefär, som han sade, Gunnar Björling.

(1965)

Jag minns ett besök som mycket ung på Nationalmuseum i Stockholm - jag tror förresten att det var mitt livs första - när jag efter att andlöst ha stått framför Claudius Civilis (196x309 cm) gick och letade efter Chardins "Tecknare", som jag sett i Allers - och häpen fann en målning på 17x19 cm.

Nov 1979

På Jungfrugatan 6 i Stockholm, där det tidigare varit en vedhandel, har ett nytt galleri startats: Galleri Olsson. Där ställer jag ut.

På vernissagen kommer en man in. Under armen har han en grov jutesäck. Han ser sig undrande omkring:

- Jag skulle köpa ved... men vad är det här.?
- Det är ett galleri, numera. Det är vernissage.
- Vernissage?

Han tittar intresserat på väggarna, går fram till ett bord där en dikt som jag fått av Kerstin Ekman ligger och läser halvhögt de första raderna:

*Detta är tecknet för ved och vatten
att bära dem
att hämta dem till huset*

Det slutar med att han köper två saker. Lite missnöjd är han över att de

måste hänga kvar till utställningens slut.

(Hade han stoppat målningarna i sin säck, betalat och gått hade det nästan blivit en *för* bra historia.)

Citat ur Moderna Museets tidskrift nr 1, februari 1981:

Jag rullar ihop ytan, lindar in den, höljer in mitt tillkortakommande, innesluter min dröm om de fulländade penselstråken, binder om den. Det åter och åter ansatta mediet, penselstråkens själva upphävelse, penselstråken alstrade och utsuddade i samma handling, det som just då blir till - en frånvaro - blir budskapet.

Det hände att han mitt i - som han brukade säga - *dagens tunga* tog igen sig i den amerikanska gungstolen, satt där en stund, vänd inåt mot sig själv, svagt leende. *Jag har mitt för mig jag*, sade han, om man frågade

Samma svar när jag undrade över den mystiska, lilla skrubben där uppe under taket intill skorstensmuren, med den rostiga tvärslån och det gedigna, gammalmodiga hänglåset. *Dyrkfritt*, framhöll han. Får aldrig öppnas. *Inte av någon!* Visst märkte jag glimten i ögat. Men ändå.

Branden. Hade nog varit död ett par år då.

Vid foten av stocken, många år senare, i askan och kolskräpet, krafsade jag och fann både låset och järnlisten, förvridna av hettan, låg där som en skulpterad skrift. Främmande tecken som ingenting förklarade.

Efter hans död, berättade man, hade man letat efter nyckeln. Förgäves Och

det fick bero. Bara skräp i alla fall. Och sedan branden.

I bokhandeln *La Hune* på Boulevard St Germain förvärvade jag ett bokverk om islamsk kalligrafi. Halva reskassan gick åt.

Då och då bläddrar jag i det. En gång när ögonen föll på några skriftslingor - vassrörs spår - kom jag att tänka på den av elden illa tilltygade järnslån, jag fann i askan den där gången efter branden.

Jag såg att det var ett ord skrivet med *kufisk* skrift, en av de äldsta arabiska skriftformerna. *Kalina* uttalas det. Och betyder helt enkelt ”ord”.

Okt 1985

Separatutställning på Galleri Versalen i Sundsvall. Deklarerar i katalogen:

Det har alltid funnits hos mig en dragning mot tystnaden. Jag har ändå inte helt avstått från form. Jag har valt gränsens position, den som varken är form eller tomhet, utan själva rörelsen fram och tillbaka, ett pendlande mellan form och icke-form (tal och tystnad). Det rör sig aldrig om ettdera av detta, utan alltid om båda. Ibland formulerar jag ibland drar jag mig tillbaka in i formlösheten.

(”Less is more”, kommer jag att tänka på, att Beckett - citerande Mies van der Rohe - antecknade i kanten på ett av sina manuskript.)

*du skall icke göra dig något beläte eller
någon bild, vare sig av det som är uppe i
himlen, eller av det som är nere på jorden,
eller av det som är i vattnet under jorden*

om detta citat säger immanuel kant:

*kanske finns det inget ställe i gamla testamentet
som är sublimare än denna befallning*

(kritik der urteilskraft, 1790)

På en av Hokusais målningar i ”Hundra bilder” (nr 67, Donten no Fuji) är Fuji omgivet av moln, men den karakteristiska siluetten skymtar ändå fram. Ingen visar enbart en jämnstruken dimmvägg, ingen är helt tom. Det känns som en brist.

Jag påminner mig en bildserie av den japanske zenmålaren Shobun (1420-

50), den som handlar om en herde sökande efter en försvunnen ko. På den femte har han fångat kon och för den hemåt. På den sjunde har han kommit hem och ”kon är glömd”.

Den åttonde bilden är helt tom: dualismen upphävd, seendets fullbordansatori! Den bilden saknar jag hos Hokusai.

Cezanne i sitt sista brev: *Je continue donc mes études...*

Åter och åter: Ett enda penseldrag? Börjar tröttna på frågan.

- Jag tyckte att det räckte.
- Men inte kan det väl ligga något i det, något så lite?
- Jo.
- Men var?
- I själva *svepet*.
- Svepet?
- Ja, det kunde man säga.
- Var där i så fall?

Får ögonen på den, plötsligt. I galleriets verktygslåda. Där ligger den.

Väntande. Rycker den till mig.

Och yxhugget! Rakt in!

- Där!
- Men fan, jag blev rädd.

Galleristen *intervenerar*:

- Han försökte säga det. Icke verbalt.

(Januari 1959 troligen)